

บทที่ 1

บทนำ

วิทยุโทรทัศน์ นับเป็นสื่อมวลชนที่มีอิทธิพลมากในปัจจุบัน ด้วยเหตุที่โทรทัศน์เป็นสื่อที่สามารถเข้าถึงผู้รับได้ง่าย เพราะ นำเสนอทั้งภาพ (Video) และ เสียง (Audio) จึงทำให้ผู้ชมทุกเพศทุกวัยสามารถเข้าใจได้อย่างชัดเจน รวมถึงผู้ชมที่มีข้อจำกัดทางด้านทักษะการสื่อสาร คือ ไม่สามารถอ่านออก เขียนได้ ก็ยังสามารถดูรายการโทรทัศน์ได้รู้เรื่อง โทรทัศน์จึงเข้าไปมีอิทธิพลครอบงำจิตใจ และ ชักจูงให้ผู้ชมคล้อยตามได้ง่าย รวมถึงยังสามารถกำหนดพฤติกรรมและ เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตประจำวันของบุคคลได้ ประกอบกับในสภาวะสังคมปัจจุบัน ที่เข้าสู่ยุคของ “สังคมข่าวสาร” ที่มีการพัฒนาและก้าวหน้าไปสู่ความเจริญทางด้านเทคโนโลยีการสื่อสารมากขึ้น ทุกขณะ โทรทัศน์ซึ่งเป็นสื่อทางด้านอิเล็กทรอนิกส์ จึงมีวิวัฒนาการทางด้านเครื่องส่งที่มีกำลังสูง ทำให้มีรัศมีการทำงานครอบคลุมพื้นที่ไปได้ไกลทำให้ผู้ชมจากทั่วทุกมุมโลกสามารถรับรู้ข่าวสาร ความบันเทิง ได้อย่างแพร่หลาย รวดเร็ว ในเวลาเดียวกันได้เปรียบเสมือนการย่อโลก และ รวมโลกไว้เป็นหนึ่ง (Global Village)

เมื่อสังคมโลก มีการพัฒนา และให้ความสำคัญกับการสื่อสารมากขึ้น สังคมที่กำลังพัฒนา เช่น สังคมไทย ซึ่งกำลังอยู่ในช่วงเวลาแห่งการเปลี่ยนแปลงและปรับตัว จึงได้รับอิทธิพลอย่างมาก ดังจะเห็นได้ว่า ในปัจจุบันรายการโทรทัศน์ข้ามชาติเริ่มเข้ามามีบทบาท ทั้งในลักษณะของการถ่ายทอดสดผ่านดาวเทียม ที่ผู้ชมไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายใด ๆ โดยสถานีโทรทัศน์ จะเป็นผู้ติดต่อจองเวลาดาวเทียม เพื่อถ่ายทอดรายการจากสถานีโทรทัศน์ประเทศอื่น มาให้ชมถึงบ้าน เช่น รายการถ่ายทอดสดกีฬา และการประกวดนางงาม เป็นต้น นอกจากนี้ ยังมีการรับโทรทัศน์ระบบบอกรับเป็นสมาชิก ที่เรียกกันว่า “เคเบิลทีวี” (Cable TV) ที่ในปัจจุบันนอกจากจะให้สัมปทานแก่ IBC Cable TV และ THAI SKY TV แล้วยังมีอีกหลายบริษัทที่ประสงค์จะผลิตรายการในลักษณะนี้ อาทิ UTV (Universal TV), ITV (Independent TV) เป็นต้น ยิ่งไปกว่านั้น ยังมีการติดตั้งจานรับสัญญาณดาวเทียม เพื่อรับชมรายการต่าง ๆ ที่ถ่ายทอดตรงจากดาวเทียมได้ ซึ่งกำลังเข้ามามีบทบาทในสังคมไทยมากขึ้น เพราะ สามารถรับชมรายการ

โทรทัศน์ทั้งสดและเทป ทั้งในและนอกประเทศได้ เช่น รายการของ STAR TV จากฮ่องกง หรือ รายการที่ส่งสัญญาณผ่านดาวเทียม PALAPA เป็นต้น

นอกจากรายการโทรทัศน์ข้ามชาติต่าง ๆ ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว การผลิตโทรทัศน์ภายในประเทศ ที่นำเสนอทางสถานีโทรทัศน์ 5 ช่อง ยังมีลักษณะรูปแบบการนำเสนอรายการที่มีความหลากหลายมากขึ้น และ มีการแข่งขันกันสูง เพื่อให้รายการอยู่ในความสนใจของผู้ชม เนื่องจากผู้ชมรายการโทรทัศน์ในปัจจุบัน มีทางเลือกมากขึ้น จึงมีโอกาที่จะเป็นผู้เลือกชมรายการที่มีคุณภาพ ด้วยเหตุนี้ผู้ผลิตรายการโทรทัศน์ จึงพยายามพัฒนารายการของตนให้ดีขึ้นอยู่ตลอดเวลา และ พยายามค้นหารูปแบบการนำเสนอรายการที่แปลกใหม่ ทันสมัยมากกว่ารายการอื่น ๆ ที่อยู่ในประเภทเดียวกัน ซึ่งรายการโทรทัศน์ในปัจจุบัน มีมากมายหลายประเภท อาทิ รายการข่าว รายการให้ความรู้ รายการวิชาการ รายการวาไรตี้ รายการทอล์คโชว์ รายการเกมโชว์ ฯลฯ รายการเหล่านี้ ล้วนแตกต่างกันออกไปตามรูปแบบการนำเสนอ ช่วงเวลาของรายการ และระยะเวลาการออกอากาศ ซึ่งข้อจำกัดในเรื่องของเวลา นับเป็นสิ่งที่ทำทลายความสามารถของผู้ผลิตรายการอย่างหนึ่ง กล่าวคือ รายการที่มีช่วงเวลาในการออกอากาศสั้น แต่มีเนื้อหาของรายการมาก และ ไม่สามารถจะใส่รายละเอียดลงไปในช่วงเวลานั้น ได้หมด ดังนั้นจึงต้องมีการจับประเด็นสำคัญที่คิดว่าน่าสนใจ นำเสนอออกสู่สายตาประชาชน ส่วนรายการที่มีช่วงเวลาออกอากาศมาก ก็ต้องคำนึงถึงว่า จะใส่เนื้อหาอะไรและควรจะใช้เทคนิคในการนำเสนออย่างไร จึงจะสามารถจับความสนใจของผู้ชม ให้ติดตามชมรายการได้จนจบ

รายการโทรทัศน์ประเภทต่าง ๆ นอกจากจะมีลักษณะรูปแบบการนำเสนอแตกต่างกันแล้ว ยังมีกลวิธีในการผลิตรายการแตกต่างกันด้วย “รายการสารคดี” เป็นรายการอีกประเภทหนึ่ง ที่สามารถจับความสนใจของผู้ชมได้ในวงกว้าง เพราะ เป็นรายการที่เสนอทั้งสารความรู้ และ ให้ความบันเทิงได้ในเวลาเดียวกัน อีกทั้งการนำเสนอรายการยังมีลักษณะแตกต่างกันไปตามแต่ละประเภท เช่น สารคดีท่องเที่ยว, สารคดีเพื่อสิ่งแวดล้อม, สารคดีเพื่อศิลปวัฒนธรรม เป็นต้น นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาทางด้านข้อจำกัดของเวลาการนำเสนอเราจะสามารถแบ่งรายการสารคดีออกเป็น 2 ประเภท ใหญ่ ๆ

คือ รายการสารคดีขนาดสั้น ซึ่งโดยทั่วไป จะมีความยาวไม่เกิน 5 นาที และ มักจะนำเสนอออกมาในลักษณะของการรณรงค์ ที่เรียกว่า Filler และ รายการสารคดีขนาดยาว ซึ่งอาจนำเสนอที่น่าสนใจ โดยให้มีพิธีกรดำเนินรายการ มีการสัมภาษณ์ เป็นต้น

การผลิตรายการสารคดี ต้องใช้ความละเอียด รอบคอบ และความประณีตอย่างสูง ผู้ผลิตรายการจำเป็นต้องมีความรู้รอบ และ ต้องศึกษาค้นคว้าหาข้อมูลที่จะมานำเสนอทางด้านเนื้อหา และวิธีการนำเสนอรายการที่แปลก ๆ ใหม่ ๆ ตื่นตาตื่นใจแก่ผู้ชมรายการ โดยเฉพาะต้องให้ความสำคัญในการเลือกใช้ภาพ และเสียงเพื่อสามารถสื่อความหมายให้คุ้มค่าที่สุดที่สุดในเวลาที่จำกัด ซึ่งเบื้องหลังการผลิตรายการในแต่ละตอน ต้องใช้เวลามากมายหลายเท่า เมื่อเทียบกับเวลาที่นำเสนอรายการออกสู่สายตาประชาชน นอกจากนี้ การผลิตรายการโทรทัศน์สัก 1 รายการ ให้มีคุณภาพดี ต้องอาศัยการทำงานเป็นทีม (Team work) กล่าวคือ บุคคลากรในทุกตำแหน่งหน้าที่ ต่างก็มีความสำคัญเท่าเทียมกัน เพราะต่างมีจุดหมายร่วมกัน นั่นคือ การผลิตรายการให้ดีที่สุด และมีข้อผิดพลาดน้อยที่สุด

ด้วยเหตุนี้ ผู้เขียนจึงเล็งเห็นว่า การผลิตรายการสารคดีออกมารายการหนึ่งนั้น เป็นสิ่งที่ท้าทายความสามารถอย่างยิ่งในการที่จะทำให้รายการนั้น ๆ เป็นที่ชื่นชอบ และอยู่ในความสนใจของผู้ชม ผู้เขียนจึงสมัครเข้าฝึกงานที่บริษัท รอยไทย คอร์ปอเรชั่น จำกัด โดยมีความประสงค์ จะเรียนรู้ถึงกระบวนการผลิตรายการสารคดี ตั้งแต่ขั้นตอนแรก จนถึงขั้นตอนสำเร็จสุดท้าย และ ผู้เขียนได้มีโอกาสศึกษาและมีส่วนร่วมในการผลิตรายการสารคดีขนาดสั้น รายการ “รอยไทย” ซึ่งออกอากาศทุกวันจันทร์ - ศุกร์ หลังข่าวภาคค่ำ ทางช่อง 9 อสมท. และ รายการสารคดีขนาดยาว รายการ “สวัสดิ์เมืองไทย” ซึ่งนำเสนอทุกวันพฤหัสบดี ก่อนข่าวภาคค่ำ ทางช่อง 9 อสมท. เช่นกัน เมื่อได้ศึกษากระบวนการผลิต และรูปแบบการนำเสนอรายการทั้ง 2 แล้ว ผู้เขียนจึงเล็งเห็น และสามารถวิเคราะห์ความเหมือน และความต่างของรายการทั้งสองได้อย่างชัดเจน อีกทั้งยังสามารถแจกแจงจุดเด่น และจุดด้อย, กระบวนการผลิต, วัตถุประสงค์ กลุ่มเป้าหมาย ฯลฯ ซึ่งผู้เขียนได้ทำการวิเคราะห์ และนำเสนอรายละเอียดไว้ในบทต่อไปของสารนิพนธ์ฉบับนี้แล้ว

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษากระบวนการผลิตทุกขั้นตอน และรูปแบบเนื้อหาการนำเสนอรายการสารคดี “รอยไทย” และ “สวัสดีเมืองไทย”
2. เพื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบ ความเหมือน และความต่าง ทั้งด้านการผลิต และรูปแบบการนำเสนอรายการ “รอยไทย” และ “สวัสดีเมืองไทย”
3. เพื่อศึกษาปัญหา และอุปสรรคในการผลิตและ นำเสนอรายการสารคดี “รอยไทย” และ “สวัสดีเมืองไทย” ในทุกด้าน ตลอดจนศึกษาหาแนวทางเพื่อแก้ไขปัญหา และอุปสรรคเหล่านั้น
4. เพื่อศึกษาการทำงานในวงการวิชาชีพ อันจะเป็นการปูพื้นฐานให้ รู้จักนำความรู้ทางทฤษฎี ที่เรียนมา ปรับใช้กับการทำงานจริง รวมทั้งยังเป็นการเพิ่มทักษะในการทำงาน เรียนรู้ที่จะมีความรับผิดชอบ และรู้จักปรับตัว ปรับแนวความคิด ให้พร้อมที่จะออกไปสู่วงการวิชาชีพอย่างแท้จริง

ขอบเขตของการศึกษา

บริษัทรอยไทย คอร์ปอเรชั่น จำกัด ซึ่งผู้เขียนได้มีโอกาสเข้าฝึกงานนี้ เป็นบริษัทที่ดำเนินการผลิตรายการสารคดี “รอยไทย” และ “สวัสดีเมืองไทย” ที่นำเสนอออกอากาศทางช่อง 9 อสมท. โดยในระหว่างที่ผู้เขียนฝึกงานอยู่นั้น ได้มีโอกาสศึกษางานการผลิตรายการทั้ง 2 รายการดังกล่าว กล่าวคือ ได้รับมอบหมายให้เขียนบทรายการสารคดี “รอยไทย” เรื่อง “อนุสาวรีย์” เป็นจำนวน 2 ตอน และนำออกอากาศเมื่อวันที่ 19 และ 22 ธันวาคม พ.ศ. 2538 และ ได้รับมอบหมายให้ออกกองถ่าย เรียนรู้การดำเนินการผลิตรายการ “สวัสดีเมืองไทย” ตอน “แม่ฮ่องสอน จากทุ่งดอกไม้งามถึงลำน้ำปาย” ซึ่งจะนำออกอากาศประมาณเดือนมีนาคม พ.ศ. 2539 ด้วยเหตุนี้ ผู้เขียนจึงได้มีโอกาสเรียนรู้ถึงขั้นตอนการผลิต และรูปแบบการนำเสนอรายการสารคดีทั้ง 2 รายการได้มากพอสมควร และสังเกตเห็นว่า ถึงแม้รายการทั้ง 2 จะจัดอยู่ในประเภทของ

รายการสารคดีเหมือนกัน แต่ก็มีเนื้อหา รูปแบบการนำเสนอ และ กระบวนการผลิตทั้งที่มีลักษณะคล้ายคลึง และแตกต่างกันอย่างเห็น ได้ชัด

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้เขียน จึงใคร่มีความประสงค์จะจัดทำ สารนิพนธ์ฉบับนี้ โดยจำกัดขอบเขตของการศึกษาไว้ที่ การผลิตรายการสารคดี 2 รายการ คือ รายการ “รอยไทย” และ “สวัสดิ์เมืองไทย” ทั้งในด้านของกระบวนการ ผลิตรายการตั้งแต่แรกเริ่ม คือ การกำหนดเรื่อง หาข้อมูล เขียนบท การถ่ายทำ จนจบ กระบวนการผลิต คือ ขั้นตอนการตัดต่อภาพ และบันทึกเสียง, รูปแบบเนื้อหาและวิธี การนำเสนอรายการ, การวิเคราะห์เปรียบเทียบ ความเหมือน และความต่าง ทุก ๆ ด้าน ในการผลิตและนำเสนอรายการรวมถึง ศึกษาถึงปัญหาและ อุปสรรคที่เกิดขึ้นในการ ผลิตรายการ พร้อมเสนอแนวคิด เพื่อแก้ไขปัญหาและอุปสรรคเหล่านั้น

นอกจากนี้ ผู้เขียนขอทำความเข้าใจกับท่านผู้อ่านว่าการจัดทำสารนิพนธ์ ฉบับนี้ จะมุ่งเน้นในการนำเสนอข้อมูล ซึ่งเป็นประสบการณ์ที่ผู้เขียนได้รับจากการฝึก งานกับ บริษัทที่อยู่ในวงการวิชาชีพอย่างแท้จริง เพื่อเป็นการสร้างสรรค์ และนำเสนอ ข้อมูลใหม่ ๆ ที่ได้จากประสบการณ์จริงที่ผู้เขียนได้ไปศึกษา และสังเกตขึ้นมาโดยจะ นำความรู้ทางภาคทฤษฎีต่าง ๆ มาปรับใช้ และนำมาเป็นพื้นฐานในการทำความเข้าใจวิธีการทำงานจริง แต่ จะไม่มุ่งเน้นการนำเสนอเนื้อหาทางภาคทฤษฎี เพราะ ผู้เขียนเชื่อว่า ท่านผู้อ่านคงมีความรู้พื้นฐาน ที่ได้จากการศึกษาทางภาควิชานี้มาบ้าง หรือ มิเช่นนั้น ท่านอาจทำการศึกษาค้นคว้าข้อมูลต่าง ๆ ได้จากหนังสือที่มีอยู่เป็นจำนวนมากในห้องสมุด ด้วยผู้เขียนมุ่งหวังว่าท่านผู้อ่านจะได้รับประโยชน์ และข้อคิดบางประการเมื่อได้ ศึกษาสารนิพนธ์ฉบับนี้จบลง

วิธีการศึกษา

1. ศึกษาจากการสอบถามบุคคลต่าง ๆ ในทีมงานฝ่ายผลิตรายการ รวมทั้งสัมภาษณ์ผู้รับผิดชอบ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ซึ่งได้รับคำแนะนำอย่างดียิ่ง ตั้งแต่ขั้นตอนการเขียนบท การถ่ายทำ จนถึงการผลิตต่อลำดับภาพ และบันทึกเสียง

2. ศึกษาจากการลงมือปฏิบัติงานจริงในการมีส่วนร่วมจัดทำรายการ “รอยไทย” และ “สวัสดิ์เมืองไทย”
3. ศึกษาจากบทโทรทัศน์ และข้อมูลเอกสารของบริษัท
4. ศึกษาจากเอกสาร ตำรา และ ข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับการผลิตรายการ สารคดี

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. ทำให้ได้ทราบถึงกระบวนการผลิตและรูปแบบเนื้อหาการนำเสนอ รายการสารคดี “รอยไทย” และ “สวัสดิ์เมืองไทย”
2. ช่วยให้ผู้สามารถวิเคราะห์ และ ทราบถึงความเหมือน ความต่างของการผลิตรายการ “รอยไทย” และ “สวัสดิ์เมืองไทย”
3. ทำให้ได้ทราบถึงปัญหา และ อุปสรรคที่เกิดขึ้นในการผลิตและนำเสนอรายการสารคดี “รอยไทย” และ “สวัสดิ์เมืองไทย” ตลอดจนเรียนรู้แนวทางการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคเหล่านั้น
4. เพิ่มพูนทักษะในการทำงาน และ นำความรู้ทางทฤษฎีมาประยุกต์ใช้กับการทำงานจริง รวมทั้ง สามารถปรับตัว เพื่อเตรียมพร้อมจะออกไปทำงานในวงการวิชาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพ